

Y CYFANSODDIAD ADRAN 7

PWYLLGORAU TROSOLWG A CHRAFFU

7.1 Cyflwyniad

7.1.1 Mae'n ofynnol i'r Cyngor, o dan y Gyfraith, gyflawni swyddogaethau trosolwg a chraffu penodol. Mae'r swyddogaethau hyn yn elfen hollbwysig o ddemocratiaeth leol. Dylai Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu fod yn bwyllgorau pwerus sy'n gallu cyfrannu at ddatblygu polisiau'r Cyngor a dwyn y Bwrdd Gweithredol i gyfrif am ei benderfyniadau. Rhan allweddol arall o'r rôl trosolwg a chraffu yw adolygu polisiau presennol, ystyried cynigion ar gyfer polisiau newydd ac awgrymu polisiau newydd.

7.1.2 Dylid cynnal trosolwg a chraffu mewn ffordd adeiladol a dylai geisio cyfrannu at ddarparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol sy'n bodloni anghenion a dyheadau preswylwyr lleol. Ni ddylai Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu ofni herio a chwestiynu penderfyniadau a rhoi beirniadaeth adeiladol.

7.2 Pwyllgorau Craffu

Er mwyn cyflawni hyn, mae'r Cyngor wedi penodi pump o Bwyllgorau Craffu a fydd, rhyngddynt, yn:

7.2.1 adolygu neu graffu ar benderfyniadau a wnaed neu gamau a gymerwyd mewn cysylltiad â chyflawni unrhyw un o swyddogaethau'r Cyngor, boed hynny gan y Bwrdd Gweithredol neu ran arall o'r Cyngor;

7.2.2 llunio adroddiadau neu wneud argymhellion i'r Cyngor neu'r Bwrdd Gweithredol mewn cysylltiad â chyflawni unrhyw swyddogaethau;

7.2.3 ystyried unrhyw fater sy'n effeithio ar ardal y Cyngor neu ei phreswylwyr; ac

7.2.4 arfer yr hawl i alw i mewn penderfyniadau a wnaed gan y Bwrdd Gweithredol neu Aelod Arweiniol ond sydd heb eu gweithredu eto, er mwyn eu hailystyried.

7.3 Rôl, Cwmpas ac Aelodaeth

Disgrifir rôl, cwmpas ac Aelodaeth y Pwyllgorau Craffu yn y tabl isod:

Pwyllgor ac Aelodaeth	Rôl a Chwmpas
Pwyllgor Craffu Cyflogaeth, Busnes a Buddsoddiad (Economi) 13 Cynghorydd	Sicrhau bod Wrecsam yn lle y mae pobl yn dymuno byw, gweithio, dysgu ac ymweld a buddsoddi yma, bod busnesau'n cael eu cefnogi i gael eu lleoli a datblygu yma a bod pobl yn gallu ffynnu fel unigolion yn eu cymunedau.
Pwyllgor Craffu Dysgu	Sicrhau bod gan bobl ddyheadau

Pwyllgor ac Aelodaeth	Rôl a Chwmpas
Gydol Oes (Pobl) 13 Cynghorydd a 5 Aelod Cyfetholedig gyda hawliau pleidliesion a hefyd 1 Aelod Cyfetholedig heb hawliau pleidleisio	cadarnhaol, addysg a photensial
Pwyllgor Craffu Diogelu, Cymunedau a Lles (Pobl a Lle) 13 Cynghorydd	Sicrhau bod pobl yn Wrecsam yn teimlo'n ddiogel gyda setliadau, cymdogaeth, adeiladau a llefydd cynaliadwy, deniadol. Sicrhau bod plant ac oedolion diamddiffyn yn cael eu diogelu ac yn mwynhau iechyd a lles da Cyflawni swyddogaeth y Pwyllgor Craffu Trosedd ac Anhrefn yn unol ag adran 19(1) o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006.
Pwyllgor Craffu Cartrefi a'r Amgylchedd (Lle) 13 Cynghorydd	Sicrhau ein bod yn cefnogi darparu cartrefi sy'n ateb anghenion a dyheadau pobl mewn cymunedau sy'n cysylltu'n dda. Sicrhau ein bod yn Fwrdeistref Sirol sy'n gyfrifol am yr amgylchedd.
Pwyllgor Craffu Cwsmeriaid, Perfformiad, Adnoddau a'r Drefn Lywodraethol (Trefniadaeth) 13 Cynghorydd	Sicrhau ein bod yn canolbwyntio ar y cwsmer ac yn arloesol, yn drefnus, gydag adnoddau ac yn cael ein llywodraethu'n dda, i gyflawni'r canlyniadau gorau posibl i bobl Wrecsam.

7.4 Swyddogaethau Penodol

7.4.1 Datblygu ac Adolygu Polisiâu

Caiff y Pwyllgorau Craffu:

- (a) gynorthwyo'r Cyngor a'r Bwrdd Gweithredol i ddatblygu ei Gyllideb a Fframwaith Polisi trwy ddadansoddi materion polisi yn fanwl;
- (b) gynnal ymchwil, ymgynghoriadau â'r gymuned ac ymgynghoriadau eraill wrth ddadansoddi materion polisi a dewisiadau posibl;
- (c) holi barn Aelodau'r Bwrdd Gweithredol a/neu Bwyllgorau a Phrif Swyddogion y Cyngor am faterion a chynigion sy'n effeithio ar y bwrdeistref sirol;

- (ch) cysylltu â sefydliadau allanol eraill sy'n gweithredu yn yr ardal, pa un a ydynt yn rhai cenedlaethol, rhanbarthol neu leol, er mwyn sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwella trwy waith cydweithredol; a
- (d) ystyried effaith polisiâu er mwyn asesu a ydynt wedi gwneud gwahaniaeth.

7.4.2 Craffu

Caiff y Pwyllgorau Craffu:

- (a) adolygu a chraffu ar benderfyniadau a pherfformiad y Bwrdd Gweithredol a/neu Bwyllgorau a Phrif Swyddogion o ran penderfyniadau unigol a thros amser;
- (b) adolygu a chraffu ar berfformiad y Cyngor o ran ei amcanion polisi, ei dargedau perfformiad a/neu feysydd gwasanaeth penodol;
- (c) holi Aelodau'r Bwrdd Gweithredol a/neu Bwyllgorau a Phrif Swyddogion y Cyngor ynglŷn â'u penderfyniadau a'u perfformiad, boed hynny'n gyffredinol o gymharu â chynlluniau gwasanaeth a thargedau dros gyfnod o amser, neu o ran penderfyniadau, mentrau neu brosiect penodol;
- (ch) gwneud argymhellion i'r Bwrdd Gweithredol a/neu Bwyllgor priodol a/neu'r Cyngor sy'n deillio o ganlyniad y broses graffu;
- (d) adolygu a chraffu ar berfformiad cyrff cyhoeddus eraill a phersonau dynodedig yn Bwrdeistref Sirol Wrecsam a gwahodd adroddiadau ganddynt trwy ofyn iddynt annerch y Pwyllgorau Craffu a phobl leol ynglŷn â'u gweithgareddau a'u perfformiad; a
- (dd) holi a chasglu tystiolaeth gan unrhyw unigolyn (gyda'i ganiatâd ef/ei chaniatâd hi).

7.4.3 Cyllid

Gall y Pwyllgorau Craffu ymarfer cyfrifoldeb cyffredinol am y cyllid a sicrhau iddynt.

7.4.4 Adroddiad Blynyddol

Mae'n rhaid i'r Pwyllgorau Craffu adrodd yn flynyddol i aelodau'r Cyngor ar eu gwaith gydag argymhellion ar gyfer eu rhaglen waith yn y dyfodol a dulliau gweithio diwygiedig os yw'n briodol.

7.4.5 Grwpiau gorchwyl a chwblhau

Gall Pwyllgorau Craffu penodi grwpiau gorchwyl a chwblhau anffurfiol llai i ymgymryd ag ymchwiliad manwl ar destunau penodol ac adrodd yn ôl iddynt. Bydd grwpiau o'r fath yn cael eu penodi am gyfnod penodol neu i gwblhau tasgau gosodedig ar ddiwedd neu wedi eu cwblhau a byddant yn peidio â bod yn bodoli.

7.5 Y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd

Un o rolau'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd o dan adran 8 y Mesur yw hyrwyddo rôl Pwyllgorau Craffu y Cyngor a hyrwyddo cymorth ac arweiniad i Aelodau a Swyddogion y Cyngor yn gyffredinol ynglŷn â swyddogaethau'r Pwyllgorau Craffu.

7.6 Pwy Gaiff fod yn Aelod o Bwyllgorau Craffu?

Caiff pob Cyngorydd ac eithrio Aelodau'r Bwrdd Gweithredol fod yn Aelodau o'r Pwyllgorau Craffu. Fodd bynnag, ni chaiff unrhyw Aelod ymwneud â chraffu ar benderfyniadau y mae ef/hi wedi bod yn uniongyrchol gysylltiedig â hwy.

7.7 Aelodau Cyfetholedig

Bydd gan bob Pwyllgor Craffu yr hawl i argymhell i'r Cyngor benodi uchafswm o pedwar o bobl yn aelodau cyfetholedig nad oes ganddynt bleidlais. Wrth arfer pŵer i benodi aelod cyfetholedig, neu benderfynu pa un ai arfer y pŵer hwnnw, mae'n rhaid i'r Awdurdod, o dan adran 76 y Mesur, roi ystyriaeth i'r arweiniad a roddwyd gan Weinidogion Cymru a chydymffurfio â'r cyfarwyddiadau a roddwyd ganddynt.

7.8 Cynrychiolwyr Addysg

Bydd y Pwyllgor Craffu Gwasanaethau yn cynnwys yn ei Aelodaeth gynrychiolwyr pleidleisio o gredoau crefyddol a rhiant-lywodraethwyr, fel sy'n ofynnol yn ôl y gyfraith ac arweiniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru, fel y ganlyn:-

7.8.1 Un cynrychiolydd yr Eglwys yng Nghymru;

7.8.2 Un cynrychiolydd yr Eglwys Babyddol; a

7.8.3 Tri chynrychiolydd rhiant-lywodraethwyr un ohonynt i gynrychioli'r sector Anghenion Addysgol Arbennig

sydd ond gyda'r hawl i bleidleisio ar faterion addysgol.

7.9 Pwyllgor Craffu Trosedd ac Anrhefn

Gall y Pwyllgor Craffu Diogelu, Cymunedau a Lles wrth cyflawni swyddogaethau fel Pwyllgor Craffu Trosedd ac Anrhefn cyfethol swyddogion, gweithwyr neu aelodau awdurdodau cyfrifol neu cyrff cydweithredol fel osodwyd yn adrad 5 o'r Ddeddf Trosedd ac Anrhefn 1998, heb hawl pleidleisio oni bai fod y Pwyllgor yn penderfynu fel arall. Gall aelodau cyfetholedig cael ei penodi ar gyfer fater penodol neu math o fater a gall y pwyllgor dynu aelodaeth yn ôl ar unrhyw adeg.

7.10 Pwy fydd yn Cadeirio?

Bydd y trefniadau sydd wedi'u cynnwys yn adrannau 66-75 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn cael eu dilyn ar gyfer penodi unigolion i gadeirio Pwyllgorau Craffu.

7.11 Rôl y Cadeirydd a'r Grŵp Cydlynu Craffu

Bydd Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Craffu yn cyfarfod yn gyson fel Grŵp Cydlynu Craffu a byddent yn:-

7.11.1 apwyntio un o'i aelodau i weithredu fel Cadeirydd y Grŵp Cydlynu Craffu a dynodi un Aelod Craffu fel "Pencampwr Craffu";

7.11.2 gweithredu fel grŵp llywio ar gyfer swyddogaeth craffu'r Cyngor, yn rhannu arferion da, ystyried methodoleg a datblygu protocolau ar gyfer gwaith craffu er mwyn datblygu'r swyddogaeth craffu;

7.11.3 bod yn atebol am gyflawni gwelliant yn y swyddogaeth craffu;

7.11.4 cyfarfod yn rheolaidd i fonitro rhaglenni gwaith, nodi themau trawsbynciol yn codi o'r Rhaglen Gwaith Craffu a gosod cyfrifoldeb dros faterion sydd ddim yn disgyn yn eglur o fewn cwrpas Pwyllgor Craffu unigol;

7.11.5 cydlynu amserlen cyfarfodydd mae Pwyllgorau Craffu unigol yn penderfynnu a ddylai fod yn gyfarfodydd Aelodau i gyd;

7.11.6 cysylltu â'r Bwrdd Gweithredol ac Aelodau Arweiniol ynglŷn â materion sy'n effeithio ar y Rhaglen Waith Craffu gan ystyried unrhyw brotocolau a gytunwyd arnynt.

7.12 Rhaglen Waith

Bydd y Pwyllgorau Craffu yn gyfrifol am osod eu Rhaglen Waith eu hunain ac, wrth wneud hynny, dylent ystyried dymuniadau Aelodau'r Pwyllgor hwnnw nad ydynt yn Aelodau o'r grŵp gwleidyddol mwyaf yn y Cyngor. Cânt hefyd ystyried materion brys ac annisgwyl nad ydynt wedi'u cynnwys yn y Rhaglen Waith.

7.13 Cyfarfodydd

7.13.1 Cynhelir cyfarfodydd cyffredin y Pwyllgorau Craffu yn ôl yr amserlen cyfarfodydd blynyddol cytunwyd gan y Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

7.12.2 Ceir galw cyfarfodydd arbennig o bryd i'w gilydd gel y ganlyn:-

- (a) er mwyn ymdrin â materion a alwyd i mewn (Adran 7.23);
- (b) gan Gadeirydd Pwyllgor Craffu;
- (c) pan hysbyswyd yn ysgrifenedig gan o leiaf chwarter o aelodaeth cyfan Bwyllgor Craffu yn ysgrifenedig, yn amodol ar isafswm o 3, yn gosod allan manylion y busnes i'w ystyried y Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid.

Bydd wys i gyfarfod arbennig yn gosod allan y busnes o dan sylw yn y cyfarfod hwnnw a ni fydd unrhyw fusnes arall yn cael ei drafod.

7.14 Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu

O dan adran 58 y Mesur, ceir gwneud rheoliadau i ganiatáu i ddau awdurdod lleol neu fwy benodi Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu. Amlinellir hyn yn Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu) (Cymru) 2012.

7.15 Cworwm

7.15.1 Y cworwm ar gyfer Pwyllgor Craffu fydd 5 aelod neu chwarter aelodaeth y Pwyllgor pa un bynnag yw'r mwyaf;

7.15.2 Y cworwm ar gyfer is-bwyllgor Pwyllgor Craffu bydd chwarter aelodaeth yr is-bwyllgor yn amodol ar gworwm isaf o dri.

7.16 Eitemau Agenda

7.16.1 Bydd gan unrhyw Aelod o Bwyllgor Craffu penodol neu Aelod anweithredol yr hawl i roi rhybudd i'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid ei fod/bod yn dymuno ychwanegu eitem sy'n berthnasol i swyddogaethau'r Pwyllgor hwnnw ar yr agenda ar gyfer y cyfarfod nesaf sydd ar gael. Dylid rhoi saith diwrnod gwaith o rybudd o'r eitem i'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid ynghyd â digon o wybodaeth i alluogi'r Swyddog i gynghori ynghylch natur a diben yr eitem.

7.16.2 Ar ôl derbyn cais o'r fath, cyn belled ag y bo'n fater priodol i'w ystyried, bydd y Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid yn sicrhau ei fod yn cael ei gynnwys yn yr agenda nesaf sydd ar gael.

7.16.3 Bydd Pwyllgor Craffu hefyd yn ymateb, cyn gynted ag y bydd ei raglen waith yn caniatáu, i geisiadau gan y Cyngor a/neu'r Bwrdd Gweithredol i adolygu meysydd penodol o weithgarwch y Cyngor. Pan fydd yn gwneud hynny, bydd y Pwyllgor Craffu penodol yn adrodd ar ei ganfyddiadau ac unrhyw argymhellion i'r Bwrdd Gweithredol a/neu'r Cyngor. Bydd y Cyngor a/neu'r Bwrdd Gweithredol yn ystyried adroddiad y Pwyllgor Craffu o fewn deufis o'i dderbyn.

7.17 Adolygu a Datblygu Polisi

7.17.1 Amlinellir rôl y Pwyllgorau Craffu o ran datblygu Cyllideb a Fframwaith Polisi'r Cyngor yn fanwl yn Rheolau Gweithdrefnol y Gyllideb a'r Fframwaith Polisi yn Adran 15.

7.17.2 O ran datblygu ymagwedd y Cyngor at faterion nad ydynt yn rhan o'i Gyllideb a'i Fframwaith Polisi, caiff Pwyllgor Craffu gyflwyno cynigion i'r Bwrdd Gweithredol ar gyfer datblygiadau cyn belled â'u bod yn berthnasol i faterion sydd o fewn ei gylch gorchwyl.

7.17.3 Caiff Pwyllgor Craffu gynnal ymchwiliadau ac archwilio'r dewisiadau sydd ar gael ar gyfer cyfeiriad datblygu polisi yn y dyfodol a chaiff benodi ymgynghorwyr ac aseswyr i'w gynorthwyo â'r broses hon. Caiff ymweld â safleoedd, cynnal arolygon cyhoeddus, cynnal cyfarfodydd cyhoeddus, comisiynu ymchwil a gwneud yr holl bethau eraill y mae'n ystyried yn rhesymol eu bod yn briodol i lywio ei ystyriaethau. Caiff

ofyn i dystion fynychu i'w annerch ar unrhyw fater sy'n cael ei ystyried a chaiff dalu ffi resymol a threuliau i unrhyw ymgynghorwyr, aseswyr a thystion am wneud hynny.

7.18 Adroddiadau gan y Pwyllgorau Craffu

7.18.1 Bydd pob adroddiad ffurfiol gan y Pwyllgorau Craffu yn cael ei gyflwyno i'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid i'w ystyried gan y Bwrdd Gweithredol (os yw'r cynigion yn gyson â'r Gyllideb a'r Fframwaith Polisi presennol), neu i'r Cyngor fel y bo'n briodol (e.e. pe byddai'r argymhelliad yn golygu gwyro oddi wrth neu newid y Gyllideb a'r Fframwaith Polisi cytunedig).

7.18.2 Os na all Pwyllgor Craffu gytuno ar un adroddiad terfynol sengl i'r Cyngor neu'r Bwrdd Gweithredol fel y bo'n briodol, ceir paratoi un adroddiad lleiafrif a'i gyflwyno i'w ystyried gan y Cyngor neu'r Bwrdd Gweithredol gyda'r adroddiad mwyafrif.

7.18.3 Bydd y Cyngor neu'r Bwrdd Gweithredol yn ystyried adroddiad Pwyllgor Craffu o fewn dau fis o'i gyflwyno i'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid.

7.18.4 Rhaid i bob adroddiad i'r Bwrdd Gweithredol cynwys argymhellion neu sylwadau craffu perthnasol, a gwneud yn eglur pa un a'i dderbynwyd yr argymhellion craffu neu beidio ag os na dderbynwyd y rhesymau dros hynny. Wrth gyflwyno'r adroddiad i'r Bwrdd Gweithredol rhaid i'r Aelod Arweiniol cyfeirio at y sylwadau/argymhellion craffu. Os nad yw'r amserlen yn caniatáu i unrhyw argymhellion craffu cael eu cynnwys yn yr adroddiad ysgrifenedig, rhaid i'r Aelod Arweiniol codi nhw ar lafar.

7.19 Sicrhau bod Adroddiadau Craffu yn cael eu hystyried gan y Bwrdd Gweithredol

7.19.1 Bydd yr agenda ar gyfer cyfarfodydd y Bwrdd Gweithredol yn cynnwys eitem o'r enw "Materion yn Codi o Drosolwg a Chraffu". Bydd adroddiadau'r Pwyllgorau Craffu a atgyfeiriwyd i'r Bwrdd Gweithredol yn cael eu cynnwys ar y pwynt hwn yn yr agenda (oni bai eu bod wedi dderbyn sylw yng nghyd-destun ystyriaethau'r Bwrdd Gweithredol ynglŷn ag eitem berthnasol ar yr agenda) cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Os na fydd eitem yn cael ei hystyried gan y Bwrdd Gweithredol o fewn deufis, bydd y Bwrdd Gweithredol yn rhoi esboniad ysgrifenedig o'r rhesymau i Gadeirydd y Pwyllgor Craffu perthnasol cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

7.19.2 Pan fydd y Bwrdd Gweithredol wedi dirprwyo pŵer gwneud penderfyniadau i Aelod unigol arall o'r Bwrdd Gweithredol, bydd Pwyllgor Craffu yn cyflwyno copi o'i adroddiad iddo ef/iddi hi i'w ystyried. Ar yr adeg y gwneir hynny, bydd y Pwyllgor Craffu yn rhoi copi o'r adroddiad i'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid. Mae'n rhaid i'r Aelod y dirprwywyd pŵer gwneud penderfyniadau iddo/iddi ystyried yr adroddiad ac ymateb yn ysgrifenedig i'r Pwyllgor Craffu o fewn pythefnos o'i dderbyn. Bydd copi o'i (h)ymateb ysgrifenedig yn

cael ei anfon at y Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeridaid a'r Arweinydd. Bydd yr Aelod hefyd yn mynychu cyfarfod o'r Pwyllgor Craffu hwnnw yn y dyfodol i gyflwyno ei (h)ymateb.

7.20 Hawliau Aelodau'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu i weld Dogfennau

7.20.1 Yn ogystal â'u hawliau fel Cynghorwyr, mae gan Aelodau'r Pwyllgorau Craffu yr hawl ychwanegol i weld dogfennau, ac i gael rhybudd o gyfarfodydd fel yr amlinellir yn y Rheolau Gweithdrefnol Mynediad at Wybodaeth yn Adran 14 y Cyfansoddiad hwn.

7.20.2 Nid oes unrhyw beth yn y paragraff hwn yn atal cysylltiad manylach rhwng y Bwrdd Gweithredol a'r Pwyllgorau Craffu fel y bo'n briodol yn dibynnu ar y mater penodol sy'n cael ei ystyried.

7.21 Esboniadau gan Aelodau a Swyddogion

7.21.1 Caiff y Pwyllgorau Craffu adolygu a chraffu ar benderfyniadau a wnaed neu gamau a gymerwyd mewn cysylltiad â chyflawni unrhyw un o swyddogaethau'r Cyngor. Yn ogystal ag adolygu dogfennau, wrth gyflawni'r rôl Graffu, cânt ofyn i unrhyw Aelod o'r Bwrdd Gweithredol, y Prif Weithredwr a/neu unrhyw uwch Swyddog ymddangos ger eu bron i esbonio mewn perthynas â materion sydd o fewn eu cylch gorchwyl:

- (a) unrhyw benderfyniad penodol neu gyfres o benderfyniadau;
- (b) i ba raddau y mae'r camau a gymerwyd yn gweithredu polisi'r Cyngor; a/neu
- (c) ei berfformiad ef/pherfformiad hi

ac mae'n ddyletswydd ar yr unigolion hynny i fod yn bresennol os gofynnir iddynt.

7.21.2 At y diben hwn, mae uwch Swyddog yn cynnwys unrhyw Brif Swyddog, dirprwy Brif Swyddog ac uwch Swyddog priodol arall. Pan fo pryderon ynglŷn â phriodoldeb y Swyddog a ddylai fod yn bresennol, bydd y Prif Swyddog perthnasol yn trafod hyn gyda'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd Craffu priodol er mwyn ceisio cael cydsyniad.

7.21.3 Pan fydd yn ofynnol i unrhyw Aelod neu Swyddog fynychu Pwyllgor Craffu o dan y ddarpariaeth hon, bydd Cadeirydd y Pwyllgor hwnnw'n hysbysu'r Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid. Bydd y Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid yn hysbysu'r Aelod neu'r Swyddog, yn ysgrifenedig os oes angen, gan roi o leiaf 5 diwrnod gwaith o rybudd o'r cyfarfod y mae'n ofynnol iddo ef/iddi hi ei fynychu (oni bai y cytunwyd fel arall). Bydd unrhyw rybudd yn nodi natur yr eitem y mae'n ofynnol iddo ef/iddi hi fynychu i'w hesbonio a pha un a yw'n ofynnol dangos unrhyw bapurau i'r Pwyllgor.

7.21.4 Pan fydd yr esboniad sydd i'w roi i Bwyllgor Craffu yn golygu bod angen dangos adroddiad, yna rhoddir digon o rybudd i'r Aelod neu'r Swyddog dan sylw i ganiatáu ar gyfer paratoi'r ddogfennaeth honno.

7.21.5 Os, oherwydd amgylchiadau eithriadol, nad yw'r Aelod neu'r Swyddog yn gallu bod yn bresennol ar y dyddiad gofynnol, yna bydd y Pwyllgor Craffu, mewn ymgynghoriad â'r Aelod neu'r Swyddog, yn trefnu dyddiad arall iddo ef/iddi hi fod yn bresennol.

7.22 Presenoldeb gan Bobl Eraill

Caiff Pwyllgor Craffu wahodd pobl heblaw am y rhai hynny y cyfeirir atynt ym mharagraff 7.21 uchod i'w annerch, trafod materion sy'n achosi pryder yn lleol a/neu ateb cwestiynau. Mae'n bosibl, er enghraifft, y bydd yn dymuno clywed gan breswylwyr, rhanddeiliaid ac Aelodau a Swyddogion mewn rhannau eraill o'r sector cyhoeddus a bydd yn gwahodd pobl felly i fod yn bresennol. Ymhob achos, bydd y Pwyllgor Craffu yn glir ynghylch pwrpas ceisio cyfraniadau gwahoddedigion, a all gymryd rhan yn unol â gwahoddiad ysgrifenedig ymlaen llaw yn unig.

7.23 Galw i Mewn

7.23.1 Rheolau

- (a) Pan fydd penderfyniad yn cael ei wneud gan y Bwrdd Gweithredol, aelod unigol o'r Bwrdd Gweithredol neu un o Bwyllgorau'r Bwrdd Gweithredol neu o dan drefniadau ar y cyd, bydd y penderfyniad yn cael ei gyhoeddi gan y Prif Swyddog Llywodraethu a Chwsmeriaid, gan gynnwys trwy ddull electronig lle y bo'n bosibl, a bydd ar gael ym mhrif swyddfeydd y Cyngor fel arfer o fewn tair niwrnod gwaith clir o'i wneud. Bydd copi yr holl benderfyniadau o'r fath yn cael eu hanfon at bob Aelod o fewn yr un raddfa amser, gan yr unigolyn sy'n gyfrifol am gyhoeddi'r penderfyniad.
- (b) Bydd yr hysbysiad hwnnw'n cynnwys y dyddiad y'i cyhoeddir arno ac yn nodi y bydd y penderfyniad yn dod i rym ac y ceir ei weithredu ar ddiwedd pum niwrnod gwaith clir ar ôl i'r penderfyniad gael ei gyhoeddi, oni bai bod Pwyllgor Craffu yn ei wrthwynebu a'i alw i mewn i'w adolygu.
- (c) Yn ystod y cyfnod hwnnw, bydd y Swyddog Monitro yn galw i mewn penderfyniad i graffu arno gan Bwyllgor Craffu os gofynnir am hynny gan unrhyw bump Aelod anweithredol a roi rybudd o'r alw mewn i'r sawl a cymerodd y penderfyniad.
- (ch) Rhaid i'r rhybudd galw i mewn:-
 - (i) nodi'r penderfyniad(au) perthnasol;
 - (ii) nodi'r rhesymau am alw i mewn gyda'r dystiolaeth ategol a dibynnwyd arno;
 - (iii) cael ei lofnodi gan bump Aelod anweithredol.
- (d) Bydd y Swyddog Monitro yn atgyfeirio'r rhybudd o alw i mewn i'r Pwyllgor Craffu mwyaf priodol.
- (dd) Yn achos penderfyniad y Bwrdd Gweithredol, bydd y Pwyllgor Craffu yn cyfarfod o fewn amserlen a fydd yn galluogi unrhyw atgyfeiriad o'r

penderfyniad yn ôl i'r Bwrdd Gweithredol i'w gynnwys yn y rhybudd statudol ar gyfer cyfarfod nesaf y Bwrdd Gweithredol.

- (e) Yn achos penderfyniad Aelod Arweiniol, bydd y Pwyllgor yn cyfarfod o fewn amserlen a fydd yn galluogi unrhyw atgyfeiriad o'r penderfyniad yn ôl i'r Aelod Arweiniol i gael ei ystyried o fewn uchafswm o 18 diwrnod gwaith o gyhoeddi'r penderfyniad gwreiddiol.
- (f) Hyd nes mae'r Pwyllgor Craffu yn ystyried y mater na fydd y penderfyniad yn cael ei weithredu.
- (ff) Os bydd y Pwyllgor Craffu dal gyda phryderon, yna caiff atgyfeirio'r penderfyniad yn ôl at y Bwrdd Gweithredol neu'r Aelod Arweiniol i'w ailystyried, bydd hyn ar ffurf adroddiad a gyflwynir gan Gadeirydd y Pwyllgor Craffu perthnasol i'r Bwrdd Gweithredol neu'r Aelod Arweiniol. Bydd adroddiad o'r fath yn rhoi rhesymau dros beidio â chefnogi'r penderfyniad. Os mae'r penderfyniad yn cael ei atgyferio'n ôl at y sawl wnaeth y penderfyniad rhaid iddynt ailystyried o fewn yr amser a amlinellir ym mharagraff (dd) a (e) uchod, yn diwygio'r penderfyniad neu ddim, cyn mabwysiadu penderfyniad terfynol. Ni all y penderfyniad hwnnw, pan gaiff ei ailystyried gan y Bwrdd Gweithredol neu'r Aelod Arweiniol o dan y broses hwn ei alw i mewn unwaith eto.
- (g) Os, ar ôl galw i mewn penderfyniad, nad yw Pwyllgor Craffu yn cyfarfod o fewn y cyfnod a nodir uchod, neu os yw'n cyfarfod ond nid yw'n cyfeirio'r mater yn ôl i'r unigolyn neu'r corff a wnaeth y penderfyniad, bydd y penderfyniad yn dod i rym ar ddyddiad cyfarfod y Pwyllgor Chraffu, neu mewn achos galw i mewn penderfyniad y Bwrdd Gweithredol ar ddyddiad cyfarfod nesa, yn amodol ar iddo fod y mis canlynol, neu ar ddiwedd y cyfnod o 18 diwrnod gwaith ers cyhoeddi'r penderfyniad, pa un bynnag sydd gynharaf.
- (h) Caiff y Swyddog Monitro roi feto ar unrhyw gais am alw i mewn os yw y tu allan i gylch gorchwyl y cynllun hwn.
- (i) Ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol, mae'n rhaid i bob Aelod sy'n gofyn am alw mater i mewn fynychu'r cyfarfod pryd yr ystyrir y mater.

7.23.2 Galw i Mewn a Brys

- (a) Ni fydd y weithdrefn galw i mewn a amlinellir uchod yn berthnasol pan fo'r penderfyniad a wneir gan y Gweithrediaeth yn un brys. Bydd penderfyniad yn un brys pe byddai unrhyw oedi sy'n debygol o gael ei achosi gan y broses galw i mewn, er enghraifft, yn niweidiol iawn i fuddiannau'r Cyngor neu fuddiannau cyhoeddus eraill. Bydd y cofnod o'r penderfyniad, a'r hysbysiad a roddir ohono i'r cyhoedd, yn datgan pa un a yw'r penderfyniad yn un brys, ym marn yr unigolyn neu'r corff a wnaeth y penderfyniad, ac felly ni cheir ei alw i mewn.

- (b) Bydd gweithrediad y darpariaethau sy'n ymwneud â galw i mewn a brys yn cael ei fonitro'n flynyddol a chyflwynir adroddiad i'r Cyngor gyda chynigion ar gyfer adolygu os bydd angen.

7.24 Chwip Plaid neu Grŵp

Os yw aelod o Bwyllgor Craffu yn ddarostyngedig i chwip plaid neu grŵp ynglŷn â mater sydd o dan sylw, rhaid i'r Aelod ddatgan bodolaeth y chwip a'i natur cyn cychwyn trafodaeth ar y mater. Bydd y datganiad a manylion trefniadau'r chwip ei nodi yng nghofnodion y cyfarfod.

7.25 Rheolau Gweithdrefn a Thrafod mewn cyfarfodydd Pwyllgorau Craffu

7.25.1 Bydd Pwyllgor Craffu yn ystyried y busnes canlynol mewn cyfarfodydd cyffredin:

- (a) cofnodion y cyfarfod diwethaf;
- (b) datganiadau o fuddiannau;
- (c) ystyried unrhyw fater a gyfeiriwyd at y Pwyllgor Craffu hwnnw ar gyfer penderfyniad o ran galw penderfyniad i mewn;
- (ch) ymatebion y Bwrdd Gweithredol i adroddiadau'r Pwyllgor Craffu hwnnw;
- (d) y busnes a amlinellwyd fel arall yn yr agenda ar gyfer y cyfarfod.

Bydd y Rheolau Trafod ar gyfer Pwyllgor Craffu fel y nodwyd ym maragraff 4.23 o'r Rheolau Gweithdrefnol y Cyngor ac eithrio dylai y Cadeirydd ganiatáu i'r rheolau trafod gael eu llacio er mwyn i'r rhai hynny sy'n bresennol yn y cyfarfod allu cyfrannu'n llawn, boed hynny fel Aelodau o Bwyllgor Craffu neu mewn unrhyw rinwedd arall sy'n caniatáu iddynt gyfrannu at werth y cyfarfod.

7.25.2 Caiff Pwyllgor Craffu ofyn i bobl eraill fynychu i roi tystiolaeth neu ateb cwestiynau ynglŷn ag unrhyw eitemau sydd ar ei agenda. Dylid cynnal cyfarfodydd yn unol â'r egwyddorion canlynol:

- (a) bod y busnes yn cael ei gynnal yn deg a bod pob Aelod o'r Pwyllgor Craffu yn cael cyfle i ofyn cwestiynau i'r rhai sy'n bresennol, ac i gyfrannu a siarad;
- (b) bod y rhai hynny sy'n cynorthwyo trwy roi tystiolaeth yn cael eu trin â pharch a chwarteisi;
- (c) bod y busnes yn cael ei gynnal mor effeithlon â phosibl.

7.25.3 Yn dilyn ymchwiliad neu adolygiad, bydd Pwyllgor Craffu yn paratoui adroddiad i'w gyflwyno i'r Bwrdd Gweithredol a/neu'r Cyngor fel y bo'n briodol a bydd yn sicrhau bod ei adroddiad a'i ganfyddiadau ar gael i'r cyhoedd.

7.26 Pleidleision mewn cyfarfodydd

7.26.1 Penderfynir ar unrhyw fater gan fwyafrif syml o'r Aelodau hynny sy'n pleidleisio ac yn bresennol yn yr ystafell ar yr adeg y gofynnwyd y cwestiwn.

7.26.2 Os oes nifer gyfartal o bleidleisiau o blaid ac yn erbyn, bydd gan y Cadeirydd ail bleidlais neu bleidlais fwrw. Ni fydd cyfyngiad ar sut y bydd y Cadeirydd yn dewis arfer pleidlais fwrw.

7.26.3 Bydd bleidlais trwy godi dwylo.

7.27 Galwad gan Gynghorydd i Weithredu

7.27.1 Mae'r Alwad gan Gynghorydd i Weithredu yn ddull o alluogi Aelodau etholedig i ddwyn materion sy'n achosi pryder yn lleol i sylw'r Cyngor trwy'r broses Graffu. Dylai hyn fod yn "ddewis olaf".

7.27.2 Caiff unrhyw Aelod ofyn am gael gosod eitem ar agenda Pwyllgor Craffu i'w hystyried. Wrth gyflwyno cais am eitem rhaid i'r Aelod fod wedi defnyddio pob ffordd arall o ddatrys y mater a rhaid cadw at y cyfarwyddyd statudol perthnasol.